

The Havyard Compliance System: **Anti-corruption Program**

Vedtatt av styret for Havyard Group ASA 26.februar 2015, sist endret 2.oktober 2015

1. Innledning og formål

Kravene til såkalt "compliance" (regel-etterlevelse), herunder særlig kravene til å forebygge korrupsjon, er i stadig utvikling, og de siste årene har det ikke bare blitt vedtatt nye lovregler om dette, men det stilles også tilsvarende krav fra kunder og finansinstitusjoner. I dette ligger at kunder – som et resultat av sitt eget compliance regime – stiller krav til sine leverandører om at de har et tilsvarende regime for å minimere risikoen for selv å komme i ansvar. Tilsvarende krever finansinstitusjoner det samme for å gi finansiering, ettersom de har en plikt til å forsøke å forebygge at de bidrar til gjennomføring av slike illegale transaksjoner.

Status pr. i dag for selskaper av en viss størrelse (herunder alle børsnoterte selskaper) og i internasjonal utstrekning er at compliance ikke bare innebærer en erklæring om at regler skal overholdes, men også at virksomheten iverksetter *aktive tiltak* som er egnet til å sikre slik regel-etterlevelse. Det er flere typer tiltak som er vanlige i denne sammenheng, men fellesnevneren er at de bør være *etterprøvbare* (notoritet) og bør være skalert i henhold til den risiko som antas å gjøre seg gjeldende i virksomheten. Følgelig er ikke dette noe som gjøres i en gang, men i stedet et pågående og kontinuerlig arbeid i virksomheten, dog med varierende intensitet. Eksempelvis kan det vises til bestemmelsen i regnskapslovens § 3-3c som krever at alle børsnoterte selskaper skal rapportere sitt compliance arbeid i årsrapporten, og det vil kunne være påregnelig at større kunder gjennomgående vil kreve å gjøre revisjoner av det compliance regimet som foreligger hos leverandøren.

Formålet med antikorrupsjonsprogrammet er å tydeliggjøre og presisere at nulltoleranse for korrupsjon skal være en del av firmakulturen i Havyard-gruppen og blant samarbeidspartnere, samt å gi ledelsen og øvrige ansatte i de ulike Havyard-selskapene retningslinjer for vurdering og håndtering og av korrupsjonsrisiko.

2. Antikorrupsjon og aktuelt regelverk

Den sentrale delen av compliance retter seg som nevnt mot arbeid med antikorrupsjon. For samfunnet undergraver korrupsjon tilliten til rettsstaten og demokratiske institusjoner, og svekker etiske og moralske verdier. Korrupsjon i næringslivet hindrer rasjonalisering og effektivitet og fører til at redelig konkurranse blir undergravd og skaper konkurransevridning.

Typiske kjennetegn for et korrupsjonsforhold vil være (i) misbruk av den makt som posisjonen i en organisasjon gir, (ii) at den som begår misbruket tilbyr eller mottar utilbørlige fordeler (bestikkelser), og (iii) at avtalen mellom de involverte holdes hemmelig.

Lov- og regelverket i Norge knyttet til korrupsjon har blitt skjerpet i de senere årene, hvor følgende bestemmelser p.t. er sentrale:

- Straffelovens §§ 387-389, jfr. §§ 27-28:

Selve definisjonen av korrupsjon fremgår av straffelovens § 387:

"Med bot eller fengsel inntil 3 år straffes den som

- a) for seg eller andre krever, mottar eller aksepterer et tilbud om en **utilbørlig** fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller oppdrag, eller*
- b) gir eller tilbyr noen en **utilbørlig** fordel i anledning av utøvelsen av stilling, verv eller oppdrag.*

Med stilling, verv eller oppdrag i første ledd menes også stilling, verv eller oppdrag i utlandet."

Kjernen i lovforbudet er altså at det må dreie seg om en "*utilbørlig*" fordel. Utilbørlighetskravet er en rettslig standard uten et definert innhold, og som kan endre seg over tid. Viktige momenter i en konkret helhetsvurdering vil blant annet bero på;

- hensikten med ytelsen (dvs. påvirkningselementet),
- ytelsens art og økonomiske verdi,
- forholdet mellom partene, og
- hvorvidt det er åpenhet rundt ytelsen, for eksempel hvorvidt giverens og mottakerens overordnede er klar over fordelene som er tilbudt eller mottatt.

Utilbørlige fordeler omfatter økonomiske fordeler som betalinger i kontanter eller på konto, biler, gratisreiser, oppvartning eller aksjer i et selskap. Ikke-økonomiske fordeler uten direkte materiell verdi er også omfattet, for eksempel løfter om en fremtidig ferietur, medlemskap i en eksklusiv forening eller privatskoleplass til barna.

Både den som tilbyr en utilbørlig fordel (aktiv korrupsjon) og den som aksepterer et slikt tilbud (passiv korrupsjon), kan straffeforfølges for korrupsjon i henhold til straffeloven. Også medvirkning til korrupsjon er straffbart.

Påtalemyndighetene er ikke pålagt å fremlegge bevis for at det faktisk er overført en utilbørlig fordel. Det er tilstrekkelig at det tilbys, kreves eller aksepteres en utilbørlig fordel i forbindelse med stilling, verv eller oppdrag. Det er heller ikke noe krav om at den som har mottatt en bestikkelse faktisk har gjort det vedkommende fikk betalt for eller ble oppmuntret til å gjøre.

Å gi eller kreve tilretteleggingsbetaling ("*facilitation payments*"), dvs. betaling for en tjeneste man allerede er berettiget til eller ifølge lov har krav på uten ekstra betaling, er en form for korrupsjon som omfattes av straffeloven. Dersom tilretteleggingsbetalingen utgjør eller er ment å skape en utilbørlig

fordel, kan det medføre straffansvar. I forarbeidene til straffeloven heter det imidlertid at tilretteleggingsbetaling i forbindelse med tjenester som en person har rett til, ikke alltid utgjør en utilbørlig fordel. Som eksempler er det nevnt at hvis man ser seg tvunget til å betale en utenlandsk offentlig tjensteperson et mindre beløp for å få tilbake sitt pass, eller for å få lov til å reise ut av landet, så vil dette ikke være straffbart.

Straffelovens § 389 om påvirkningshandel kan også trekkes frem. Kort gjengitt omfatter bestemmelsen tilfeller der en person gir eller tilbyr et *mellomledd* en utilbørlig fordel som belønning for å påvirke en beslutningstaker, uten at beslutningstakeren selv oppnår noen fordel. Et sentralt punkt i vurderingen av om det har foregått et lovbrudd, er hvor åpen mellomleddet har vært om sine aktiviteter, relasjoner og intensjoner.

Strafferammen for korrupsjon spenner fra bøter til fengsel i inntil 10 år, avhengig av om bestemmelsen knyttet til «korrupsjon» (straffeloven § 387), «grov korrupsjon» (straffeloven § 388) eller «påvirkningshandel» (straffeloven § 389) anvendes.

Straffeloven omfatter også straffansvar for juridiske personer, herunder selskaper. I følge straffelovens § 28 bokstav c, vil avgjørelse om og utmåling av straff blant annet bero på "*om foretaket ved retningslinjer, instruksjon, opplæring, kontroll eller andre tiltak kunne ha forebygget lovbruddet*".

- Arbeidsmiljøloven §§ 2-4, jfr. 3-6:

En arbeidstaker har rett til å varsle om kritikkverdige forhold i virksomheten, herunder korrupsjon, og alle arbeidsgivere er forpliktet til å tilrettelegge for varsling.

- Skadeserstatningsloven § 1-6:

For at en arbeidsgiver skal unngå erstatningsansvar for korrupsjon foretatt av en medarbeider, kreves det at arbeidsgiveren har truffet "alle rimelige forhåndsregler for å forebygge dette".

- Stortingsmelding nr.10 (2008-2009) - Næringslivets samfunnsansvar i en global økonomi:

Meldingen inneholder blant annet forventninger fra staten om at næringslivet iverksetter aktive antikorrupsjonstiltak gjennom etablerte varslingsordninger, interne retningslinjer, informasjonsarbeid samt utviser størst mulig grad av åpenhet knyttet til pengestrømmer.

- Regnskapsloven § 3-3c:

Som nevnt innledningsvis stilles det krav om at alle store foretak, herunder børsnoterte selskaper, skal rapportere om sitt compliance arbeid i årsrapporten.

Internasjonalt kan det nevnes at blant annet USA og England har vedtatt streng lovgivning på antikorrupsjonsområdet (Foreign Corrupt Practices Act og UK Bribery Act). Fellesnevneren for begge er at ansvar kan unngås/reduceres dersom det er foretatt adekvate aktive antikorrupsjonstiltak.

Utover ovennevnte korrupsjonslovgivning finnes det også andre områder hvor compliance skal være i fokus i Havyard-gruppen. Dette retter seg blant annet mot regnskapsrapportering, øvrig samfunnsansvarsrelatert regelverk (arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter og miljø), konkurranseregler, innsideregulering, personvern, nasjonale sanksjonsbestemmelser mv.

3. Risiko forbundet med "non-compliance"

Avsløringer eller mistanke om korrupsjon kan på kort tid fullstendig undergrave virksomhetens *omdømme*. Ved rettsforfølgelse og dom følger strenge straffer, børsverdien kan falle, og i verste tilfelle kan stempelet sitte der for alltid. Non-compliance har også en kommersiell side ut over omdømmerisikoen, idet en risikerer å miste kontrakter dersom man ikke innfrir *kundens krav* til compliance.

Den risiko Havyard-gruppen står ovenfor i anledning compliance er først og fremst risikoen for *offentlig sanksjonering*. Bøtene for manglende etterlevelse blir stadig høyere, og det gjelder særlig dersom saken faller inn under amerikansk og/ eller engelsk jurisdiksjon (Foreign Corrupt Practices Act og UK Bribery Act). I tillegg vil også bruttoutbyttet av en korrupsjonshandling kunne bli inndratt. Det vil si at dersom et Havyard-selskap har vunnet en kontrakt gjennom bestikkelser, så kan hele omsetningen etter loven inndras uten fradrag for kostnader. Videre vil også enkeltpersoner kunne bli stilt til ansvar.

Bedrifter som blir tatt i korrupsjon, kan bli nektet lån fra nasjonale og internasjonale finansinstitusjoner (*finansieringsrisiko*), og låneavtaler med eksportkreditt- og eksportfinansieringsordninger kan sies opp dersom det har forekommet korrupsjon.

Ansvarlige *investorer* vil velge å ikke investere i aksjer, og kanskje trekke seg ut av selskaper, som blir involvert i korrupsjon. Enkelte ansvarlige investorer vurderer også korrupsjonsrisiko og tilstrekkeligheten av selskapenes tiltak mot korrupsjon, og legger dette til grunn for valg av nye investeringer.

Endelig inngår også compliance som en del av *styrets forvaltnings- og tilsynsansvar* (jfr. aksjelovenes §§ 6-12 og 6-13), og således vil også styremedlemmer potensielt kunne hefte for selskapets non-compliance. Regelverket er likevel lagt opp slik at dersom det kan dokumenteres at en reelt har forsøkt å forebygge overtredelser, så vil selskapet og dets representanter kunne gå klar av ansvar.

4. Definerings av risikoområder

Havyard Group ASA er et fullt integrert skipsteknologikonsern og leverer produkter og tjenester "worldwide" innen hele verdikjeden fra skipsdesign til støtte av fartøy i drift.

På denne bakgrunn er følgende områder definert som særlige risikoområder for korrupsjon:

(i) Bruk av mellommenn/ agenter

Ettersom Havyard-gruppen ønsker å selge sine produkter verden over, er det fra tid til annen hensiktsmessig/ nødvendig å benytte mellommenn eller agenter for å åpne dører til nye markeder og knytte relasjoner til nye kunder.

Slike mellommenn/ agenter honoreres som hovedregel kun ved suksess (inngåelse av kontrakt), og har dermed et sterkt closing-incentiv. Det aktuelle Havyard-selskap vil som regel ha begrenset kunnskap om og kontroll over mellommenns operasjoner (sammenlignet med for eksempel egne ansatte), og det vil dermed kunne være påregnelig at korrupsjon kan forekomme for å sikre kontrakter.

Havyard-selskapene kan risikere ansvar for handlingene til sine mellommenn/ agenter som opptrer på vegne av selskapet. Dette omfatter også straffeforfølgelse i Norge for korrupsjon som har foregått i andre land. Bedrifter som opererer utenlands risikerer i tillegg straffeforfølgelse etter andre lands lover.

Mellommenn/ agenter som opererer på egen hånd vurderes å utgjøre en større risiko enn mellommenn/ agenter som er ansatte i anerkjente meglerselskaper.

(ii) Kunder/ leverandører i "høyrisikoland"

Enkelte land/ verdensdeler er ansett for å ha større risiko for korrupsjon enn andre. Ettersom Havyard-selskapene er aktive internasjonalt, må behovet for nærmere undersøkelser/ tiltak vurderes konkret i det enkelte tilfelle.

(iii) Personer med beslutningsmyndighet

Personer med beslutningsmyndighet ovenfor tredjeparter kan være utsatt for korrupsjonsrisiko. I Havyard-konsernet gjør dette seg særlig gjeldende for

- ledelsen,
- innkjøpspersonell,
- salgspersonell,
- styret som øverste organ for forvaltning og tilsyn.

5. Aktive og forebyggende tiltak

Generelt er anbefalte tiltak i anledning et selskaps compliance arbeid opplistet nedenfor. Det er imidlertid ikke slik at alle aktuelle tiltak må være på plass, hvorpå arten og graden av risiko avgjør hva et selskap bør gjøre:

- Regelmessige risikoanalyser
- Utarbeiding av interne regler/ prosedyrer
- Bevisstgjøring og opplæring av ansatte og andre representanter for selskapet
- Regelmessige kontrollundersøkelser, for eksempel gjennomgang av kontrakter/ kontantstrømmer etc.
- Tredjeparts due dilligence (agenter etc.)
- Oppfølging av "røde flagg"
- Opprette varslingskanal
- Opprette kontaktpunkt for dilemma håndtering
- Granskning av mistenkelige hendelser
- Innarbeiding av compliance klausuler i kontrakter
- Adressering av compliance risiko ved M&A (Mergers and Acquisitions – fusjoner og oppkjøp), ettersom man risikerer å overta straffeansvaret for tidligere korrupsjonshandlinger
- Myndighetshåndtering

I sum utgjør de ovennevnte tiltak "compliance hjulet", som gir uttrykk for hvordan det kontinuerlige arbeidet i en virksomhet kan se ut:

Kampen mot korrupsjon er et styre og ledelsesansvar som må drives systematisk og langsiktig. For Havyard-gruppen er det p.t. iverksatt følgende tiltak:

(i) Definering av risikoområder

Havyard-gruppen har definert særlige risikoområder for korrupsjon, jfr. punkt 4 over.

(ii) Kontaktpunkt og varslingskanal

Havyard-gruppen har etablert et compliance punkt (Compliance Officer), som videre har en eksternt tilknyttet rådgiver innen compliance området.

Styret og konsernledelsen har en klar forventning om at ansatte varsler om kritikkverdige forhold, basert på den ulovfestede lojalitetsforpliktelsen i arbeidsforhold. I den forbindelse har Havyard-gruppen lagt forholdene til rette for intern varslings dersom det oppdages straffesanksjonerte forhold (herunder korrupsjon), samt mislighold av lovbestemte påbud eller forbud, brudd på virksomhetens etiske standarder (Code of Conduct) eller alminnelige etiske standarder som det er bred tilslutning til i samfunnet.

Det er tilrettelagt for anonym og konfidensiell varslings på selskapets hjemmeside:

<http://www.havyard.com/contact-us/integrity-channel>

Det forventes at varsleren selv vurderer hvilken fremgangsmåte som i det enkelte tilfelle er hensiktsmessig for å foreta en forsvarlig varslings, eksempelvis gjennom en fortrolig telefonsamtale, via e-post eller via et anonymt brev. Personer som varsler om et forhold i god tro skal ikke bli utsatt for negative reaksjoner eller sanksjoner.

(iii) Skrevne retningslinjer og prosedyrer

Havyard-gruppen har innført Code of Conduct (etiske retningslinjer), gjeldende for hele konsernet.

Havyard-gruppen har innført et antikorrupsjonsprogram, jfr. dette skrevet.

(iv) Informasjon og kommunikasjon

Alle ansatte, samarbeidspartnere og øvrige interessenter skal gjøres kjent med Havyard-gruppens Code of Conduct og antikorrupsjonsprogrammet. Dette kommuniseres på følgende vis:

- Code of Conduct og antikorrupsjonsprogrammet inngår i alle ansettelsesavtaler som et kontraktuelt dokument, og den nyansatte underskriver på at vedkommende har lest og er innforstått med konsernets retningslinjer.
- Henvisning til Code of Conduct i antikorrupsjons klausuler, med forventning om etterlevelse.
- Code of Conduct og antikorrupsjonsprogrammet er tilgjengeliggjort på Havyard-gruppens hjemmeside; <http://www.havyard.com/investor-relations/company-information/>, samt på den interne portalen; <https://intranet.havyard.com>

Etter vedtakelse av Code of Conduct i styret for Havyard Group ASA, ble det sendt ut internmelding til samtlige ansatte i Havyard-konsernet med anmodning om å sette seg inn i retningslinjene, og at mangel på dette kan medføre disiplinære konsekvenser for den enkelte ansatte. Etter vedtakelse av antikorrupsjonsprogrammet ble dette skrevet distribuert og kommunisert til samtlige ansatte i Havyard-konsernet på tilsvarende måte.

Alle endringer i Code of Conduct og antikorrupsjonsprogrammet skal kommuniseres via internmelding i Havyard-gruppen.

(v) Krav om antikorrupsjonsprogram i leverandørkjeden

Avtaler med mellommenn/ agenter og leverandører skal inneholde adekvate bestemmelser om å motarbeide korrupsjon. Videre skal bestemmelsene sikre at avtalen kan heves dersom det avdekkes korrupsjon hos motparten, samt inneholde forpliktelse til dekning av økonomisk tap for det relevante Havyard-selskap ved heving av avtalen. Bruk av agenter/ mellommenn skal opplyses til det enkelte styre ved godkjenning av kontrakter.

For avtaler med agenter/ mellommenn er følgende viktig å være oppmerksom på:

- Skriftlig avtale skal inngås på forhånd.
- Det skal foreligge proporsjonalitet mellom ytelse og motytelse. Straffeloven gjelder også bestikkelser som betales indirekte gjennom agenter eller andre mellommenn, og en provisjon kan være en utilbørlig fordel hvis den for eksempel er uproporsjonalt stor i forhold til motytelsen, eller hvis motytelsen reelt sett ikke eksisterer.
- Ikke gi agenten/ mellommannen et "åpent mandat" til å sikre kontrakt, men tydeliggjør arbeidsoppgavene. Eksempel på uheldig beskrivelse som indirekte kan oppfordre til korrupsjon:

«The Agent shall take care of any operation required or deemed desirable in order to assist the shipyard in obtaining the contract».

- Åpning for agenten/ mellommannen til å bruke "nominees" (medhjelpere) kan utgjøre korrupsjonsrisiko, og bør unngås.
- Kontroller alltid at det er agenten/ mellommannen man direkte utbetaler en eventuell provisjon til.

(vi) Intern trening – bevisstgjøring og opplæring

Det skal avholdes en årlig gjennomgang av temaet antikorrupsjon med ekstern ekspertise, med deltakelse av personer som i kraft av sin stilling særlig kan komme under sterkt press for å gi eller motta bestikklser (ledelse, styret, innkjøp, salg).

Samtlige deltakere skal kvittere for gjennomført foredrag.

(vii) Risikoanalyser – Integrity Due Diligence (bakgrunnsjekk)

Korrupsjonsrisiko skal undersøkes og vurderes i forhold til nye markeder, kunder og samarbeidspartnere.

Blant annet innehar nettstedet www.business-anti-corruption.com verktøy for å identifisere og unngå korrupsjon i kontrakter og retningslinjer for å integrere antikorrupsjon i selskapers policy og praksis.

En mye brukt indikator for å måle graden av korrupsjon i et lands offentlige sektor er The Transparency International Corruption Perceptions Index (CPI), utarbeidet av Transparency International og tilgjengelig på www.transparency.org/research/cpi/overview. Indeksen rangerer land på en skala fra 0 (høy grad av korrupsjon) til 100 (ingen korrupsjon). Spesielt for land med score på 40 eller lavere er faren for korrupsjon ansett for å være betydelig.

Ellers har Transparency International Norge utarbeidet en utfyllende håndbok «Beskytt din virksomhet – Håndbok i antikorrupsjon for norsk næringsliv», og som kan lastes ned på www.transparency.no.

(viii) Evaluering og tilpasning

Styret i Havyard Group ASA skal foreta en årlig evaluering av antikorrupsjonsprogrammet.

Formålet skal være å evaluere hensiktsmessigheten av programmet (innhold og utforming) og den faktiske etterlevelsen (effektivitet).

Fosnavåg, 26.februar 2015

Styret i Havyard Group ASA